

DOI: 10.31388/2519-884X-2023-48-60-70

УДК [332.05:338.48](477)

*Почерніна Н. В., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

e-mail: nataliia.pochernina@tsatu.edu.ua

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6109-6099>

*Васильченко О. О., ст. викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

e-mail: elenavasylichenko@tsatu.edu.ua

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5420-2375>

ДІАГНОСТИКА ТУРИСТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ РЕГІОНУ НА ЗАСАДАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПАРАВІСТИКИ

Анотація. Обґрунтовано застосування теорії компаравістики до аналізу сфери туризму на регіональному рівні. Проаналізовано індикатори туристичної активності регіонів та запропонована класифікація її напрямів. Виявлено регіональні відмінності в розвитку туристичної активності на основі обчислення інтегрального індексу. Доведено, що рейтингова оцінка туристичної активності регіонів дозволяє діагностувати наявний диспаритет як в межах галузі, так і в межах країни.

Ключові слова: туризм, туристична активність, регіональні відмінності, економічна компаравістика, діагностика, рейтингова оцінка

JEL code classification: B 59, O 18, R 11, Z 32

Постановка проблеми. Проблема повоєнного відновлення України змушує уже зараз шукати нові підходи до підвищення економічної активності в усіх сферах господарювання. Це питання актуально і для туристичної сфери, яка ще до початку війни зазнала руйнівного впливу пандемії. Фактично галузь опинилась на межі виживання. Тому дослідження аспектів туристичної активності набувають все більшої ваги як на національному, так і на регіональному рівні і привертають увагу різних наук, теоретико-методологічних підходів та напрямів, усе більше набуваючи ознак міждисциплінарності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У багатьох працях вітчизняних та зарубіжних науковців підкреслюється значний внесок туризму у розвиток суспільства. Зокрема, на його відновлюваному потенціалі наголошують Федорченко В., Федорченко-Кутуєв П., Федорченко Н., Василець О. [1], на поєднанні його бізнесового та соціокультурного впливу акцентує увагу Фрамке В. [2], його соціально-економічний феномен розглядають Калінеску Т. [3], Краснодєд Т., Захарченко О., Попова Т. [4], Шелеметьєва Т., Зайцева В. [5] та інші. На думку Босовської М. «саме туризм відіграє інтегруючу роль у забезпеченні позитивної динаміки кількісних і якісних параметрів розвитку світової економіки, інших галузей та видів економічної діяльності (транспорту, торгівлі, виробництва сувенірів тощо), а також у формуванні мультиплікаторів покращання основних макроекономічних показників» [6, С. 6]. Частина наукових розвідок присвячена аналізу туристичної активності на регіональному рівні, серед яких статті Г. Саркісян [7] та Ю. Любарова [8].

Мета статті. Метою даного дослідження є діагностика регіональних відмінностей рівня туристичної активності з позицій економічної компаравістики, концептуальні засади якої вимагають виокремлення загального та особливого в розвитку економічних систем задля виявлення якісних стратегічно значимих змін галузі.

Дана мета конкретизується за допомогою наступних завдань: 1) обґрунтувати можливість використання теоретичних засад компаравістики до аналізу туристичної сфери; 2)

удосконалити аналіз туристичної активності регіону через класифікацію її напрямів та підбору відповідних їм індикаторів; 3) діагностувати диспаритети в туристичній активності регіонів довоєнної України та запропонувати шляхи їх зменшення.

Виклад основного матеріалу. Феномен туризму, який полягає у його багатоаспектності, привертає увагу різних наук - економіки, географії, екології, статистики, менеджменту, управління тощо. В даному дослідженні пропонується авторське розуміння туризму в якості об'єкта економічної компаравістики.

Компаративний аналіз ґрунтується на порівнянні економічних систем, що суттєво відрізняються одна від одної. На початковому етапі свого розвитку, як підкреслюють Джанков С. та інші, «традиційна галузь компаративної економіки займалася здебільшого порівнянням соціалізму і капіталізму» [9, С. 595]. З часом, в межах теорії компаравістики починають з'являтися самостійні течії і поступово увага науковців переключасться з об'єкту дослідження та його методологію. Як зазначає Поченчук Г.М., «незважаючи на відмінності та особливості різних напрямків економічної компаративістики, спільним є аналіз інститутів та визнання їх значимості для розвитку економічних систем [10, С. 19]. За висловом С. Роузфілда, «це розділ економіки, який присвячений дослідженню способів впливу мотиваційних, механістичних та інституційних сил, що керують попитом і пропозицією, на виробничий потенціал і продуктивність» [11, С. 1].

На наш погляд, методологія корпоративного аналізу повною мірою може бути застосована до туристичної сфери. Таке твердження ґрунтується на таких умовиводах:

1) туризм є суспільним феноменом, який потенційно здатний реалізовувати значні економічні [4], соціальні [2], освітні, культурні, комунікаційні [3], політичні ефекти тощо, тому представляє собою складну систему, фундаментом якої виступає туристична індустрія, орієнтована, як і будь-який бізнес, на задоволення потреб та здобуття конкурентних переваг. Ми поділяємо думку Шелеметьєвої Т. та Зайцевої В. про що економічний ефект від туризму може бути одержаний «від організації туризму в масштабах держави; туристичного обслуговування населення регіону; виробничо-обслуговуючого процесу туристичної фірми» [5, С. 103];

2) отримання максимального позитивного ефекту від туризму може бути досягнуто лише за умов оптимального поєднання свободи підприємництва з виваженою підтримкою з боку держави та органів місцевого самоврядування. Отже, дилема компаравістики «анархія – порядок» для сфери туризму є актуальною. І у цьому контексті зростає роль саме регіонального розвитку та регіонального регулювання туризму, на якому акцентує увагу В. Любаров [8, С. 240] та Г. Саркісян [7];

3) аналіз туристичної активності та вивчення передового досвіду новітніх туристичних практик в різних регіонах країни і світу [12] дає можливість виявити специфічні, особливі інституційні зміни в межах галузі та суспільства в цілому, які здатні підсилити синергетичний вплив сфери туризму на суспільство «шляхом розширення горизонтів пізнання навколишнього середовища й соціокультурних цінностей світу» [3, С. 35]. На думку Федорченко В. та її співавторів, «туристична галузь, серед багатьох інших, має важливу функцію висвітлення та діагностики ресурсної спроможності інших сфер, вона здатна до окреслення перспектив їх розвитку та суголосності загальносуспільним інтересам [1, С. 21].

Наведене обґрунтування дозволяє нам в рамках визначеної мети дослідження зосередитись на порівнянні туристичної активності регіонів України з метою виявлення диспаритетів, що мають стати об'єктом уваги в процесі формування та реалізації регіональної політики на макрорівні та політики стимулювання туризму на метарівні.

Під туристичною активністю регіону ми розуміємо діяльну та результативну участь інституційних одиниць регіону у провадженні туристичної діяльності. Туристичну активність завжди слід розглядати як цілеспрямований процес сприяння туристичній діяльності, як внутрішню готовність регіону до її реалізації. Для кількісного її виміру застосовується інтегральна оцінка, під якою розуміється розрахунок єдиного індексу, який би агрегував конкурентні позиції регіону в межах певних напрямів туристичної активності та

надавав можливість здійснити порівняльний аналіз цього регіону з іншими регіонами країни.

Авторське бачення напрямів туристичної активності регіону наведено на рисунку 1.

Рис. 1. Класифікація напрямів туристичної активності регіону

Джерело: складено автором.

Інтегральна оцінка туристичної активності регіону здійснюється за алгоритмом, запропонованим національною методикою моніторингу регіонів [13]:

1) формування набору конкретних показників, які вимірюють кількісні результати функціонування об'єкту дослідження;

2) нормалізація показників з метою їх приведення до однієї розмірності за формулою:

$$y_{ij} = \frac{x_{\max} - x_{ij}}{x_{\max} - x_{\min}}, \quad (1)$$

де y_{ij} – нормалізоване значення показника i для регіону j ; x_{\max} – найбільше значення показники серед регіонів України; x_{ij} – значення показника для регіону, визначеного об'єктом дослідження; x_{\min} – найменше значення показники серед регіонів України.

3) визначення рейтингової оцінки регіонів України за кожним з показників, де найбільше значення показника відповідає рейтинговій позиції 1, а найменше значення – рейтинговій позиції 25;

4) Визначення середнього арифметичного значення суми рейтингових оцінок регіону за всіма показниками, що характеризують окремий напрям туристичної активності за формулою:

$$\bar{R}_{jn} = \frac{\sum R_j}{n} \quad (2)$$

де R_j – рейтинг регіону j за показником, віднесеного до певного напрямку туристичної активності; n – кількість показників для певного напрямку туристичної активності.

5) визначення інтегральної рейтингової оцінки регіонів як середньої арифметичної усереднених рейтингів регіону за всіма напрямками за формулою:

$$I_j = \frac{\sum_1^m \bar{R}_j}{m} \quad (3)$$

де I_j – інтегральна оцінка туристичної активності регіону j ; m - кількість напрямів туристичної активності.

Набір показників, включених до обрахунку інтегрального індексу, наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Індикатори туристичної активності регіону за її напрямками

Напрямок туристичної активності	Набір індикаторів	Код
інституційна	кількість туроператорів та турагентів – юридичних осіб	Y _{1.1}
	кількість турагентів – фізичних осіб – підприємців	Y _{1.2}
співдієва	витрати туроператорів на послуги сторонніх організацій, що включені до вартості туристичних пакетів	Y ₂
ресурсна	середня місткість колективних засобів розміщування	Y _{2.1}
	середньооблікова кількість штатних працівників (юридичні особи)	Y _{2.2}
	середньооблікова кількість штатних працівників суб'єктів туристичної діяльності (фізичні особи)	Y _{2.3}
фінансова	прямі іноземні інвестиції (інструменти участі в капіталі): залишки за видом «Тимчасове розміщування та харчування	Y _{4.1}
	туристичний збір	Y _{4.2}
	дохід від надання туристичних послуг юридичних осіб	Y _{4.3}
	дохід від надання туристичних послуг фізичних осіб-підприємців	Y _{4.4}
комерційна	коефіцієнт використання місткості колективних засобів розміщування	Y _{5.1}
	вартість туристичних пакетів, реалізованих туроператорами та турагентами – юридичними особами	Y _{5.2}
	вартість туристичних пакетів, реалізованих турагентами - фізичними особами-підприємцями	Y _{5.3}
іміджева	кількість обслуговуваних туристів туроператорами та турагентами – юридичними особами	Y _{6.1}
	кількість обслуговуваних туристів турагентами -фізичними особами-підприємцями	Y _{6.2}
	кількість туристичних пакетів, реалізованих туроператорами та турагентами (юридичні особи)	Y _{6.3}
	кількість туристичних пакетів, реалізованих турагентами (фізичні особи-підприємці)	Y _{6.4}
міжнародна	кількість іноземців що перебували у колективних засобах розміщування	Y _{7.1}
	середня тривалість перебування іноземців у колективних засобах розміщування	Y _{7.2}

Джерело: складено автором.

Узагальнення обрахунків нормалізованих величин, класифіковані за напрямками туристичної активності регіонів, наведені у таблиці 2.

Отримані результати набули характеру порівнюваності. Значення нормалізованого індексу, наближені до нуля, відповідають схожості вихідного показника з максимальним значенням серед усіх регіонів України. Значення, наближені до одиниці, відповідають схожості вихідного індикатора з мінімальним значенням серед усіх наявних.

Таблиця 2

Нормалізовані значення індикаторів туристичної активності регіонів України за 2020 рік

	Y _{1.1}	Y _{1.2}	Y ₂	Y _{3.1}	Y _{3.2}	Y _{3.3}	Y _{4.1}	Y _{4.2}	Y _{4.3}	Y _{4.4}
Вінницька	0,983	0,888	0,9998	0,591	0,988	0,792	0,978	1	0,9992	0,783
Волинська	0,991	0,898	0,9999	0,947	0,994	0,951	0,987	1	0,9994	0,949
Дніпропетровська	0,862	0	0,9997	0,667	0,945	0,044	0,934	0,994	0,9988	0,257
Донецька	0,973	0,902	0,9999	0,5	0,986	0,891	0,934	0,993	0,9996	0,999
Житомирська	0,987	0,946	1	0,796	0,995	1	0,977	1	0,9998	1
Закарпатська	0,979	0,922	0,9997	0,75	0,990	0,961	0,829	0,959	0,9994	0,945
Запорізька	0,932	0,786	1	0,333	0,970	0,868	0,836	0,97	0,9992	0,801
Івано-Франківська	0,975	0,824	0,9868	0,606	0,936	0,771	0,853	0,994	0,9898	0,772
Київська	0,945	0,505	0,9978	0,424	0,979	0,565	0,729	0,814	0,9978	0,489
Кіровоградська	0,991	0,942	1	0,902	0,996	0,949	0,998	1	0,9999	0,978
Луганська	1	0,986	1	0,667	1	0,951	0,975	1	1	0,985
Львівська	0,878	0,522	0,9916	0,538	0,877	0,526	0,672	0,925	0,9815	0,158
Миколаївська	0,981	0,858	1	0,333	0,995	0,968	0,881	0,998	0,9999	0,938
Одеська	0,884	0,746	0,9992	0,242	0,928	0,454	0,572	0,958	0,9943	0,636
Полтавська	0,990	0,719	1	0,765	0,9962	0,655	0,943	0,986	0,9999	0,855
Рівненська	0,970	0,841	0,9996	1	0,9928	0,806	0,9881	0,999	0,9996	0,878
Сумська	0,985	0,861	1	0,788	0,995	0,982	0,9873	1	0,9999	0,969
Тернопільська	0,989	0,919	1	0,621	0,993	0,850	1	1	0,9999	0,931
Харківська	0,895	0,583	0,9992	0,599	0,959	0,697	0,824	0,987	0,9982	0,579
Херсонська	0,997	0,936	0,9997	0	0,993	0,843	0,887	0,993	0,9988	0,895
Хмельницька	0,984	0,939	1	0,803	0,995	0,905	0,971	1	0,9998	0,991
Черкаська	0,981	0,824	1	0,818	0,991	0,773	0,960	1	0,9995	0,765
Чернівецька	0,970	1	0,9994	0,583	0,989	0,877	0,9969	0,9982	0,9994	0,991
Чернігівська	0,984	0,959	1	0,886	0,9955	0,9167	0,9747	1	0,9999	0,987
м. Київ	0	0,166	0	0,220	0	0	0	0	0	0

Продовження таблиці 2

	Y _{5.1}	Y _{5.2}	Y _{6.1}	Y _{6.2}	Y _{6.3}	Y _{7.1}	Y _{7.2}	Y _{7.3}	Y _{7.4}
Вінницька	1	0,9512	0,2727	0,9981	0,6776	0,9955	0,7041	0,9964	0,7353
Волинська	0,9964	0,935	0,3636	0,9988	0,9193	0,9986	0,9178	0,999	0,9356
Дніпропетровська	0,9714	0,878	0,6364	0,9863	0	0,9869	0	0,9887	0,0655
Донецька	0,9987	0,7073	0	0,996	0,8884	0,9941	0,8982	0,996	0,8625
Житомирська	0,9978	0,4715	0,2727	0,9975	0,9464	0,9972	0,9401	0,9982	0,9437
Закарпатська	0,9965	0,935	0,6364	0,9974	0,9205	0,9956	0,9282	0,9962	0,941
Запорізька	0,9906	0,8618	0,3636	0,9906	0,7979	0,9896	0,768	0,9899	0,7278
Івано-Франківська	0,9687	0,8618	0,5	0,9897	0,9068	0,9678	0,9122	0,9489	0,9201
Київська	0,9537	0,9756	0,5	0,991	0,4528	0,9919	0,412	0,9932	0,4938
Кіровоградська	0,9955	0,9919	0,5455	0,9989	0,9392	0,9991	0,9461	0,9993	0,9412
Луганська	0,9985	0	0,6364	1	0,9841	1	1	1	0,9995
Львівська	0,8586	0,935	0,8182	0,9806	0,4112	0,9691	0,1401	0,9589	0
Миколаївська	0,9921	0,626	0,1818	0,998	0,9071	0,9985	0,9008	0,9984	0,9066
Одеська	0,9448	0,8537	0,6818	0,9923	0,776	0,9914	0,8051	0,9903	0,735
Полтавська	0,9912	0,8293	0,6818	0,999	0,7453	0,9987	0,7461	0,999	0,7698
Рівненська	0,9979	0,9431	0,8636	0,9977	0,8211	0,9972	0,789	0,9979	0,8257
Сумська	0,9955	0,9837	0,8182	0,9984	0,9043	0,9978	0,9086	0,997	0,9025
Тернопільська	0,9959	0,9675	1	0,9993	0,9363	0,9989	0,9452	0,9995	0,9625
Харківська	0,9449	0,9024	0,7727	0,9904	0,4944	0,9895	0,5652	0,9907	0,4583
Херсонська	0,9957	0,8943	0,3182	0,9997	0,9082	0,9988	0,8412	0,9982	0,8646
Хмельницька	0,9762	1	0,6364	0,9981	0,9445	0,9971	0,9475	0,997	0,9607
Черкаська	0,9973	0,9268	0,5	0,9993	0,8199	0,9992	0,7915	0,9993	0,7486
Чернівецька	0,9994	0,0813	0,8182	0,9981	1	0,9975	0,995	0,9976	1
Чернігівська	0,9948	0,935	0,5909	0,9975	0,8702	0,9976	0,8388	0,998	0,8808
м. Київ	0	0,9593	0,5909	0	0,1918	0	0,1152	0	0,0655

Джерело: розраховано автором за даними [14; 15]

Наступним кроком інтегрального оцінювання є визначення рейтингової позиції регіону по кожному нормалізованому індикатору туристичної активності. Для цього використовувалась вбудована функція EXEL «РАНГ.PB», за допомогою якої регіону з найменшим нормованим значенням привласнювався рейтинг 1, а регіону з найбільшим нормованим значенням – рейтинг 25. Результати рейтингування наведені у таблиці 3, за даними якої можна робити висновок про лідерство м. Києва як туристичного регіону за переважною кількістю обраних індикаторів туристичної активності.

Таблиця 3

Рейтингові позиції регіонів України у розрізі індикаторів туристичної активності у 2020 році

	Y 1.1	Y 1.2	Y 2	Y 3.1	Y 3.2	Y 3.3	Y 4.1	Y 4.2	Y 4.3	Y 4.4	Y 5.1	Y 5.2	Y 5.3	Y 6.1	Y 6.2	Y 6.3	Y 6.4	Y 7.1	Y 7.2
Вінницька	15	14	12	10	10	10	19	16	9	9	3	15	6	10	6	11	8	25	19
Волинська	22	15	13	24	17	20	20	16	11	17	6	19	18	19	18	20	18	17	14
Дніпропетровська	2	1	9	14	5	2	11	11	7	3	14	3	1	4	1	4	2	7	10
Донецька	10	16	13	7	9	16	12	9	15	24	1	9	13	9	14	9	12	23	5
Житомирська	19	22	15	19	21	25	18	16	17	25	3	11	23	13	20	17	21	20	3
Закарпатська	12	18	9	16	12	22	6	5	11	16	14	10	19	11	19	10	19	18	14
Запорізька	6	8	15	4	7	14	7	6	9	10	6	6	9	6	8	5	6	9	8
Івано-Франківська	11	9	2	12	4	8	8	11	3	8	8	4	15	2	17	2	17	6	8
Київська	7	3	4	6	8	5	4	2	5	4	8	7	4	8	4	8	5	5	22
Кіровоградська	22	21	15	23	24	19	24	16	19	19	11	20	21	23	22	22	20	13	24
Луганська	25	24	15	14	25	20	17	16	25	20	14	25	24	25	25	25	24	22	1
Львівська	3	4	3	8	2	4	3	3	2	2	21	2	3	3	3	3	1	2	14
Миколаївська	13	12	15	4	18	23	9	13	19	15	2	14	16	18	15	19	16	11	4
Одеська	4	7	5	3	3	3	2	4	4	6	18	8	8	7	11	6	7	3	7
Полтавська	20	6	15	17	23	6	13	7	19	11	18	21	7	20	7	20	10	10	6
Рівненська	8	11	8	25	14	11	22	15	15	12	24	13	11	13	9	15	11	21	18
Сумська	18	13	15	18	19	24	21	16	19	18	21	18	14	17	16	12	15	13	23
Тернопільська	20	17	15	13	15	13	25	16	19	14	25	22	20	22	21	24	23	16	21
Харківська	5	5	5	11	6	7	5	8	6	5	20	5	5	5	5	7	4	4	12
Херсонська	24	19	9	1	16	12	10	9	7	13	5	24	17	21	13	17	13	15	11
Хмельницька	16	20	15	20	20	17	15	16	17	22	14	15	22	12	23	12	22	8	25
Черкаська	13	9	15	21	13	9	14	16	14	7	8	22	10	24	10	22	9	19	13
Чернівецька	8	25	7	9	11	15	23	14	11	23	21	15	25	15	24	14	25	24	2
Чернігівська	16	23	15	22	22	18	16	16	19	21	12	11	12	16	12	16	14	12	14
м. Київ	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	12	1	2	1	2	1	2	1	20

Джерело: складено автором

Дані таблиці дозволяють виявити окремі індикатори туристичної активності з однаковою

для декількох регіонів оцінкою, що свідчить про подібність проблем, які слід брати до уваги при розробці плану реалізації національної стратегії розвитку туризму у середньостроковій перспективі. Це стосується практики укладання угод зі сторонніми організаціями та стягнення туристичного збору.

Наступним етапом інтегрального оцінювання є виведення середньої арифметичної регіональних рангів за кожним напрямом туристичної активності за формулою (3). Результати цих дій візуалізовані на рисунку 2.

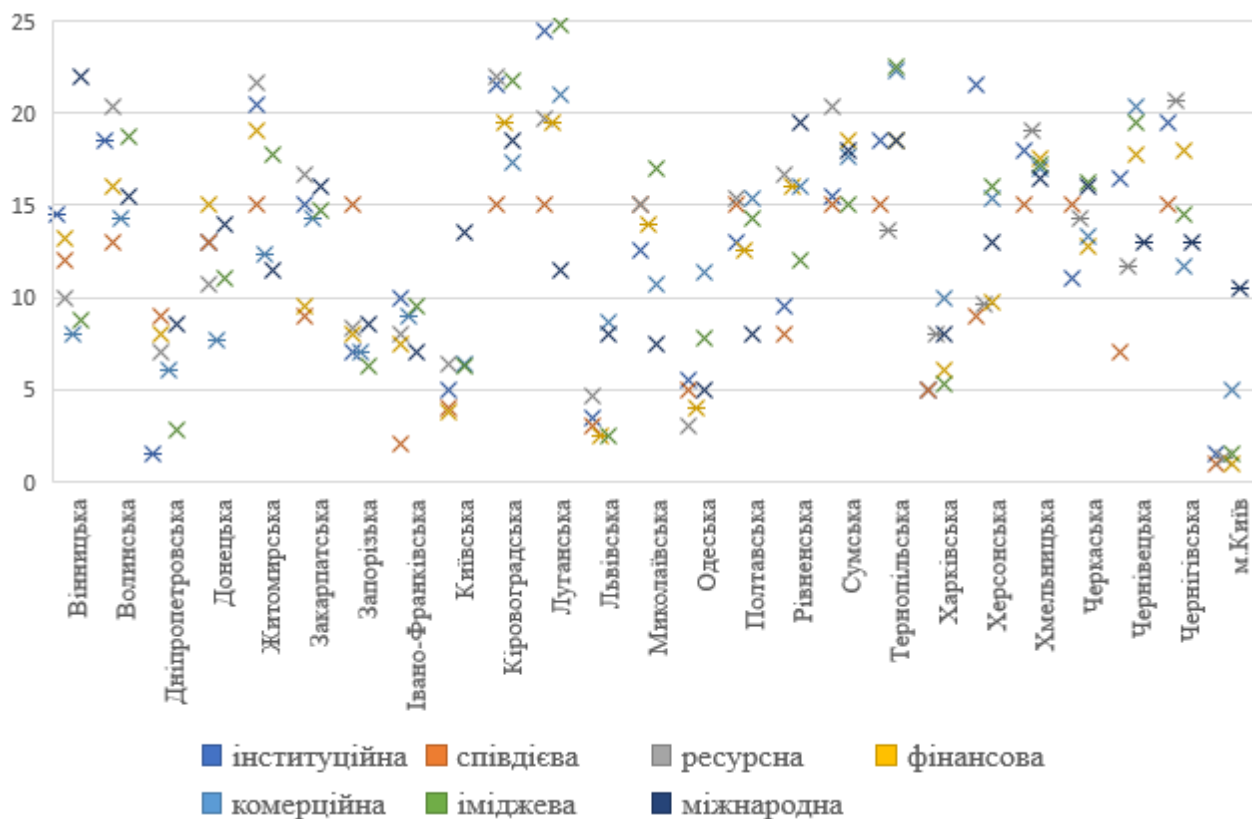

Рис. 2 Рейтингування регіонів України за напрямками туристичної активності у 2020 році

Джерело: побудовано автором

Рисунок 2 дає можливість виявити регіони-лідери, які за більшістю напрямів туристичної активності зайняли рейтингові позиції у першій п'ятірці. До них відносяться м. Київ, Львівська та Одеська області. При цьому столиця показала найкращий результат за двома напрямками туристичної активності (фінансовим та співдієвим), Львівська область мала міцні позиції за іміджевою та фінансовою активністю, а Одеська область – за ресурсною активністю. Водночас, два регіони виступили у ролі аутсайдерів, зайнявши місця в останній п'ятірці за трьома напрямками. Це Кіровоградська область (з низьким рівнем інституційної, ресурсної та іміджевої активності) та Луганська область (інституційна, комерційна та іміджева активність).

Регіональний диспаритет прослідковується і за результатами обчислення інтегрального індексу туристичної активності, наведеного у таблиці 4.

Як демонструють дані таблиці, варіація інтегрального індексу є досить суттєвою: 19,42 для Луганської області та 3,12 для м. Києвом, отже розрив становить майже 6 разів. Навіть якщо не брати до уваги область, тимчасово окуповану, де обмеження туризму обумовлено об'єктивними причинами, то диспаритет все одно проявляється в індексі 19,37 для Кіровоградської області та 18,43 для Тернопільської області. Отже, існує необхідність застосування інструментарію економічної політики на макро- та метарівні для зменшення

наявних диспаратетів.

Таблиця 4

Групування регіонів України за рівнем туристичної активності у 2020 році

рівень інтегрального індексу		
Високий	середній	низький
м. Київ 3,12	Донецька 12,05	Чернігівська 16,05
Львівська 4,69	Вінницька 12,64	Волинська 16,63
Одеська 5,94	Миколаївська 13,1	Житомирська 16,82
Дніпропетровська 6,11	Полтавська 13,34	Сумська 17,14
Київська 6,45	Херсонська 13,46	Хмельницька 17,18
Харківська 6,75	Закарпатська 13,61	Тернопільська 18,43
Івано-Франківська 7,57	Рівненська 13,95	Кіровоградська 19,37
Запорізька 8,58	Черкаська 14,09	Луганська 19,42
	Чернівецька 15,11	

Джерело: складено автором на основі власних розрахунків

Висновки. В межах проведеного дослідження на засадах базових положень теорії компаравістики було виявлено, що особливості функціонування туристичної сфери як складного системного утворення проявляються більш чітко саме на регіональному рівні, для якого можна застосувати оцінку туристичної активності за різними її напрямками.

Розрахунок показника інтегральної оцінки туристичної активності регіонів та його подальший аналіз дозволяє:

- ✓ проводити аналіз особливостей формування туристичної активності регіонів;
- ✓ ранжувати регіони за рівнем туристичної активності;
- ✓ виявляти наявні диспаратети у розвитку туристичної сфери для певної території.

На основі проведених розрахунків було виявлено, що у довоєнний період вищу туристичну активність демонстрували регіони України з більш розвинутою туристичною інфраструктурою, абсолютне лідерство серед яких належало м. Києву. Звертає на себе той факт, що в групу регіонів з низькою туристичною активністю ввійшли області, які володіють достатньо високим туристичним потенціалом, у тому числі культурними об'єктами (заповідник-музей Карпенка-Карого, Центральноукраїнський музейно-туристичний фестиваль на Кіровоградщині, Меморіальний музей В. М. Сосюри на Луганщині), природними (Святогір'я Донецької обл., Антонієві печери Чернігівщини) та рекреаційними (Денеші Житомирської обл.) дестинаціями, креативними індустріями (індустріальні парки Сумщини) та крафтовими виробництвами (лавандове виробництво Хмельниччини, масарні Тернопільщини, крафтові сири Волині тощо). Отже, диспаратет «ресурси – віддача» породжений неефективною економічною політикою.

Цей диспаратет актуалізує питання консолідації зусиль місцевої влади, територіальних громад та приватного бізнесу для перетворення існуючих туристичних об'єктів на привабливі локації, здатні приносити економічний, екологічний та соціальний ефект у тривалій перспективі. На наш погляд, це завдання має вирішуватись передусім шляхом створення туристично-рекреаційних кластерів та реалізації точкових краудфандингових проектів для розбудови інфраструктури місцевого рівня. Практика краунфандингу довела свою дієвість під час війни і може бути використана з великою користю і у мирний час на рівні регіонів та територіальних громад, зокрема і для розвитку туризму та рекреаційної сфери, якщо зібрані таким чином кошти будуть витрачатись під громадським контролем.

Наступним важливим завданням на регіональному рівні є широке громадське обговорення стратегій розвитку сфери туризму та ознайомлення з передовим досвідом м. Києва, а також інших областей, які досягли успіхів за певним напрямом: інституційна та комерційна активність – Дніпропетровська область, співдієва активність – Івано-Франківська область, ресурсна та міжнародна активність – Одеська область, фінансова та іміджева активність – Львівська область. Такій співпраці суттєво допомагали б заходи сприяння на національному

рівні, зокрема активна популяризація найкращих практик Державним агентством розвитку туризму та виважена цілеспрямована консолідація зусиль влади, бізнесу та міжнародних стейкхолдерів під приводом Національної туристичної організації України.

Вважаємо, що запровадження моніторингу туристичної активності регіону у розрізі її напрямів підвищить якість формування та реалізації регіональних стратегій розвитку туризму та підвищить ефективність механізму її реалізації за рахунок своєчасного виявлення вузьких місць. Можливість аналізу цих аспектів у динаміці розглядаємо як предмет майбутніх наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Федорченко В. К., Федорченко-Кутуєв П. В., Федорченко Н. В., Василець О. І. Туризм – потенціал відновлення та модернізації українського суспільства. *Вісник НТУУ КПІ. Політологія. Соціологія. Право*. 2022. Вип. 4(56). С. 17-29
2. Framke W. The Destination as a Concept: A Discussion of the Businessrelated Perspective versus the Socio-cultural Approach in Tourism Theory. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*. 2002. Vol. 2. № 2. P. 92–108.
3. Калінеску Т. Соціально-економічний феномен розвитку туризму. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 2 (49). С. 35-40.
4. Краснодєд Т., Захарченко О., Попова Т., Почерніна Н. Соціально-економічний розвиток туризму в Україні / Socio-economic and management concepts: collective monograph / I. Krupelnyska. – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. 660 p. С. 128-132. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/14602> (дата звернення 27.08.2023).
5. Шелеметьєва Т. В., Зайцева В. М. Оцінювання соціально-економічного розвитку туризму в Україні як важливий напрям ефективності управління. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1 (38). С. 103-108. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).103-108](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).103-108).
6. Босовська М. В. Інтеграційні процеси в туризмі : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 832 с.
7. Саркісян Г. О. Модернізація механізмів регулювання та стимулювання інноваційної діяльності регіональних туристичних ринків: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук за спеціальністю 08.00.05- розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Одеса. 2021. 40 с. <https://ontu.edu.ua/download/dissertation/abstract/2021/Abstract-Sarkisyan.pdf> (дата звернення 31.08.2023).
8. Любаров Ю. Й. Напрями і бар'єри регіонального розвитку туристичної індустрії. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія Економічні науки*. 2020. № 2. С. 235 -249.
9. Djankov S., Glaeser E., La Porta R., Lopez-de-Silanes F., Shleifer A. The new comparative economics. *Journal of Comparative Economics*. 2003. №31 (4). P. 595–619
10. Поченчук Г. М. Економічна компаративістика: інституціональні аспекти. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9. С. 18-22
11. Rosefielde S. *Comparative Economic Systems* (1st ed.). Wiley. 2015. 304 p. Retrieved from <https://www.perlego.com/book/997943/comparative-economic-systems-culture-wealth-and-power-in-the-21st-century-pdf> (дата звернення 11.09.2023).
12. Grzelak M. M., Roszko-Wójtowicz E. Tourist attractiveness of voivodeships in Poland in the light of selected indicators: a dynamic approach. *Economic Annals-XXI*, 2020. Vol. 184(7-8). P. 161-177. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V184-14>.
13. Методика проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України 21 жовтня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 17.08.2023)
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 15.08.2023).
15. Офіційний сайт Національної туристичної Організації України URL: <https://nto.ua/> (дата звернення 02.08.2023).

References

1. Fedorchenko, V. K., Fedorchenko-Kutuiev, P. V., Fedorchenko, N. V. & Vasylets, O. I. (2022). Turyzm – potentsial vidnovlennia ta modernizatsii ukrainskoho suspilstva [Tourism as a potential for restoration and modernization of Ukrainian society]. *Visnyk NTUU KPI. Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*, 4(56), 17-29 [in Ukrainian].
2. Framke, W. (2002). The Destination as a Concept: A Discussion of the Businessrelated Perspective versus the Socio-cultural Approach in Tourism Theory. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 2/2, 92–108.
3. Kalinesku, T. (2015). Sotsialno-ekonomichnyi fenomen rozvytku turyzmu [The social and economic phenomenon of tourism development]. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk*, 2 (49), 35-40 [in Ukrainian].
4. Krasnodied, T., Zakharchenko, O., Popova, T. & Pochernina N. (2021). Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok turyzmu v Ukraini [Socio-economic development of tourism in Ukraine]. *Socio-economic and management concepts*. Boston, 128-132. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/14602> [in Ukrainian].
5. Shelemetieva, T. V., Zaitseva, V. M. (2020). Otsiniuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku turyzmu v Ukraini yak vazhlyvyi napriam efektyvnosti upravlinnia [Assessment of socio-economic development of tourism in Ukraine as important to management effectiveness]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (38), 103-108. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).103-108](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).103-108) [in Ukrainian].
6. Bosovska, M. V. (2015). Intehratsiini protsesy v turyzmi [Integration processes in tourism]. Kyiv : Kyiv. nats.

torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].

7. Sarkisian, H. O. (2021). Modernizatsiia mekhanizmiv rehuliuвання ta stymuliuвання innovatsiinoi diialnosti rehionalnykh turystychnykh rynkiv [Modernization of mechanisms of regulation and stimulation of innovative activity of regional tourist markets] : avtoreferat dys. na здобuttia nauk. stupenia doktora ekon. nauk zai spetsialnistiu 08.00.05-rozvytok produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika. Odesa. 40 c. Available at : <https://ontu.edu.ua/download/dissertation/abstract/2021/Abstract-Sarkisyan.pdf> [in Ukrainian].

8. Liubarov, Yu. I. (2020). Napriamy i bariery rehionalnoho rozvytku turystychnoi industrii [Directions and barriers of regional development of the tourism industry]. *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Ekonomichni nauky*, 2, 235 - 249 [in Ukrainian].

9. Djankov, S., Glaeser, E., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F. & Shleifer, A. (2003). The new comparative economics. *Journal of Comparative Economics*, 31 (4). 595–619.

10. Pochenchuk, H. M. (2016). Ekonomichna komparavistyka: instytutsionalni aspekty [Comparative Economics: institutional aspects]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 9, 18-22 [in Ukrainian].

11. Rosefelde, S. (2015). *Comparative Economic Systems* (1st ed.). Wiley. Retrieved from <https://www.perlego.com/book/997943/comparative-economic-systems-culture-wealth-and-power-in-the-21st-century-pdf> (Original work published 2015).

12. Grzelak, M. M., & Roszko-Wójtowicz, E. (2020). Tourist attractiveness of voivodeships in Poland in the light of selected indicators: a dynamic approach. *Economic Annals-XXI*, 184(7-8), 161-177. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.v184-14>.

13. Metodyka provedennia monitorynhu ta otsinky rezultatyvnosti realizatsii derzhavnoi rehionalnoi polityky. Zatverdzheno postanovoioiu Kabinetu Ministriv Ukraini 21 zhovtnia 2015 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF#Text>

14. Web-sait of Derzhavnoi sluzhby statystryky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

15. Web-sait of Natsionalnoi turystychnoi Orhanizatsii Ukrainy URL: <https://nto.ua/>

*Pochernina N. V., PhD, Associate Professor
Dmytro Motornyi Tavia State Agrotechnological University
nataliia.pochernina@tsatu.edu.ua
Vasylchenko O. O., Senior Lecturer
Dmytro Motornyi Tavia State Agrotechnological University
elenavasylichenko@tsatu.edu.ua*

DIAGNOSTICS OF REGION'S TOURIST ACTIVITY ON THE BASES OF COMPARATIVE ECONOMICS

Abstract. Task statement. The purpose of this study is to diagnose the tourist activity of the regions of Ukraine in the pre-war period in order to identify common and special features. The authors set the following tasks: 1) justify the use of the theoretical foundations of comparative studies for the analysis of the tourism sphere; 2) to improve the analysis of tourist activity in the region by classifying its directions and selecting their corresponding indicators; 3) to diagnose disparities in the tourism activity of the regions and propose ways to reduce of them. **Research results.** It has been proven that tourism is a complex system that produces economic, social, environmental and other effects at the micro, metho and macro levels and combines many institutions whose behavior affects the configuration of "disorder - order". In this regard, the conceptual foundations of the theory of comparative studies were used to identify specific features of regions in tourism activity. The classification of the directions of tourist activity was proposed for this purpose. The integral index was calculated based on a set of indicators of tourist activity. The regions of Ukraine were divided according to the level of tourist activity. **Conclusion.** It was found that regions with more developed tourism infrastructure showed a higher integral index. The disparity "resources - return" was revealed as a result of ineffective tourism policy of individual regions. Certain measures to overcome this disparity have been proposed. They are aimed at consolidating the efforts of private business, the population, local and central authorities for the development of tourism in the regions.

Key words: tourism, tourist activity, regional differences, comparative economics, diagnostics, rating assessment.